

Záverečná karta projektu

Názov projektu Evidenčné číslo projektu **APVV-16-0383**
Komplexný pamäťový portál a historický atlas miest Slovenska (Bratislava a Košice)

Zodpovedný riešiteľ **doc. PhDr. Juraj Šedivý, PhD.**
Príjemca **Univerzita Komenského v Bratislave - Filozofická fakulta**

Názov pracoviska, na ktorom bol projekt riešený

Hlavný riešiteľ: Univerzita Komenského v Bratislave (Filozofická fakulta)
Spoluriešiteľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach (Filozofická fakulta)

Názov a štát zahraničného pracoviska, ktoré spolupracovalo pri riešení

Pri príprave Historického atlasu miest Slovenska sme spolupracovali najmä s:
Central European University (HU/AT) - Dr. Katalin Szende
Universität Wien (AT) - Dr. Judit Majorossy
(Wiener Stadt- und Landesarchiv (AT)) - emeritus Dr. Ferdinand Opll
Moravská zemská knihovna v Brně (Mollova sbírka map a vedut) - Dr. Eva Chodějovská.

Udelené patenty/podané patentové prihlášky, vynálezy alebo úžitkové vzory, ktoré sú výsledkami projektu

Registrovaná národná ochranná známka na Úrade priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky pre PamMap.sk (=komplexný pamäťový portál pre dejiny miest a obcí Slovenska).

Najvýznamnejšie publikácie (knihy, články, prednášky, správy a pod.) zhrňujúce výsledky projektu – uveďte aj publikácie prijaté do tlače

Celkovo pripravili dva malé kolektívy (BA: prakticky 3+1 človek a KE: 4+1 človek) počas doby financovania projektu (teoreticky 4, prakticky 4 a pol roka) spolu DVA HLAVNÉ APLIKOVANÉ výstupy: 1) komplexný pamäťový portál www.PamMap.sk, ktorý je svojím riešením (IT-architektúrou a hĺbkou vyhľadávania) jedinečným portálom nielen na Slovensku ale aj v európskom zahraničí; 2) strešný portál pre historické atlasy miest Slovenska (www.towns.sk) - zatiaľ ponúka historické atlasy Bratislavy a Košíc, ale je otvoreným dielom = dá sa v budúcnosti dopĺňať o nové lokality, resp. už existujúce možno neustále aktualizovať.

Výsledkom práce dvoch malých kolektívov sú aj PUBLIKAČNÉ VÝSTUPY v printovej a elektronickej podobe - doma (23 titulov) aj v zahraničí (14 titulov).

Z tohto počtu až 5 titulov tvoria diela monografického charakteru, ďalej 8 štúdií vo významných indexovaných časopisoch doma a v zahraničí, 7 štúdií v ďalších časopisoch (aj zahraničných) a celkovo až 14 štúdií vo vedeckých zborníkoch (z nich 7 zahraničných). Publikácie vyšli už počas 4-ročného trvania projektu v 8 štátoch (okrem SR aj v Maďarsku, Rakúsku, Čechách, Poľsku, Nemecku, Švajčiarsku a Taliansku).

Za NAJVÝZNAMNEJŠIE publikácie pokladáme:

1) ŠEDIVÁ, Zdenka – ŠEDIVÝ, Juraj: Historicko-pamiatková topografia mesta Bratislavy. Od 13. do polovice 16. storočia, Bratislava (v tlači) = komplexný stavebno-historický ako aj archívnohistorický výskum k jednotlivým objektom (domom) v stredovekej Bratislave,

- Bratislava : Slovart / Vydavateľstvo Univerzity Komenského v Bratislave (v tlači)
- 2) ŠEDIVÝ, Juraj – ŠEDIVÁ, Zdenka – FEDERMAYER, Frederik – MÁRIÁSSYOVÁ, Michala: Bratislavské domy a ich obyvatelia. 1: Hlavné a Františkánske námestie. Bratislava : PT Marenčin (v tlači)
- 3) FOGELOVÁ, Patrícia – PEKÁR, Martin. Disciplinované mesto. Zásahy politiky do verejného priestoru na Slovensku 1938 – 1945. Košice : Filozofická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2021, 198 s. (vykázaný 25% podiel tohto projektu = 3AH)
- 4) ŠEDIVÝ, Juraj: Mittelalterliche Rathäuser im mittleren Donaugebiet : von Räumen der örtlichen Eliten zu Symbolen der städtischen Massen. In: Political functions of urban spaces and town types through the ages : making use of the historic towns atlases in Europe. - Kolín nad Rýnom : Böhlau, 2019. - S. 161-198 [2,68 AH]. = publikácia zo svetového kongresu Komisie pre dejiny miest - prvýkrát na tomto fóre vystúpil slovenský historik a publikácia je prvou komplexnou štúdiou o vývoji radníc v strednom Podunajsku (CZ, AT, SK, HU).
- 5) MAGDOŠKO, Drahoslav: K vzniku a správe predmestí stredovekých Košíc. In: Historický časopis, 2017, roč. 65, č. 4, s. 591-615. = štúdia v CCC - prvý syntetický pohľad na formovanie stredovekej samosprávy v Košiciach
- 6) ŠEDIVÝ, Juraj: Od historických atlasov miest ku komplexným pamäťovým portálom. Digitalizácia ako zmena diskurzu v urbánnej historiografii. In: Historický časopis. - Roč. 65, č. 1 (2017), s. 119-132 = štúdia v CCC - prvýkrát na Slovensku ponúkla syntetický pohľad na vývoj historických atlasov miest a analyzovala zmenu situácie vplyvom digitalizácie - navrhla nové cesty, ktoré boli prakticky realizované vznikom portálu pre historický atlas miest Slovenska.
- 7) GÓRKA, Adam – KUŠNÍROVÁ, Dana. Socialist Industrialization as a Factor of Urban Development and a Difficult Legacy in Košice, Slovakia. In: Architecture & Urbanism, 2021, roč. 55, č. 1-2, s. 33-45 = štúdia v CCC - moderná analýza vplyvov a modelov socialistického plánovania na urbanizmus veľkomesta.
- 8) CHU, Wei - KAMINSKÁ, Ľubomíra - KLASEN, Nicole - ZEEDEN, Christian - LENGYEL, György. The Chronostratigraphy of the Aurignacian in the Northern Carpathian Basin Based on New Chronometric/Archeological Data from Seňa I (Eastern Slovakia). In: Journal of Paleolithic Archeology, 2020, roč. 3, č. 1, s. 77-96. = štúdia medzinárodného konzorcia o najstaršom osídlení okolia Košíc v prestížnom časopise zo siete Springer.
- 9) FEDORČÁK, Peter. Košice During the Reign of Maria Theresa: The Main Reasons for Changes in the City. In: ANDREOZZI, Daniele - MOCARELLI, Luca (eds.). The Empress Cities: Urban Centres, Societies and Economies in the Age of Maria Theresia von Habsburg. Trieste : Edizioni Università di Trieste, 2017, s. 33-49.
- 10) FEDERMAYER, Frederik: Burghers and Heraldry: On the Usage of Heraldic Signs by Burghers in Early Modern Hungarian Kingdom. In: The City and History / Mesto a dejiny, 2021, roč. 10, č. 1, s. 48-74 = miesto heraldickej reprezentácie v reálnom aj symbolickom prostredí stredovekého mesta.
- Výstupom projektu boli aj mediálne vystúpenia jeho riešiteľov - od aktívnej prítomnosti na sociálnych sieťach (stovky postov na FB portál Pamäť mesta Bratislavy ako dcérskej stránke PamMap-u, sleduje ju takmer 2800 ľudí) cez pomerne časté vystúpenia v rozhlase až po veľké niekoľkostranové interview na stránkach mienkotvorných denníkov (SME, Hospodárske noviny a pod.).

Uplatnenie výsledkov projektu

Aplikovaný výskum by mal mať priamy impakt na uplatniteľnosť výsledkov na "trhu". Vzhľadom na to, že v našom prípade išlo o projekt z humanitných vied, tak sa jeho Hlavný produkt - Komplexný pamäťový portál - dokázal na trhu presadiť ako zaujímavý produkt. Viacero subjektov podpísalo honorovanú zmluvu s riešiteľmi, aby mohli prostredníctvom portálu zverejňovať svoje historické materiály rôzneho druhu. Z týchto financií sme mohli dofinancovať IT-vývoj - preto portál ponúka po 4 rokoch úplne iné podmienky a komfort než na začiatku. Kým pôvodne išlo len o portálik k dejinám Bratislavy s pár stovkami záberov za viac menej ostatných 150 rokov, tak v súčasnosti ponúka 5 subportálov (z toho 3 pre centrá slovenských regiónov - na západe Bratislavy, v strede Banskej Bystrice a na východe Košíc) so spolu vyše 70.000 digitalizovanými zábermi od paleolitu do súčasnosti. Okrem hlavných centier krajiny ponúka digitalizáty aj k ďalším cca. 400 lokalitám na Slovensku, v Európe aj vo svete. Jeho hlavný princíp (komplexnosť)

spočíva na jedinečnom sklbení encyklopédie, databázy a mapového vyhľadávania. Vzhľadom na tieto vlastnosti oň prejavila záujem samospráva hlavného mesta (zmluva s primátorom), mestské časti Bratislava-Staré Mesto a Bratislava-Nové Mesto (spolu dofinancovali projekt vyše 10.000 eurami), pamäťové inštitúcie ako Archív mesta Bratislavy, Archív mesta Košice, Archív Pamiatkového úradu SR, viaceré štátne archívy, uzavreli sme zmluvu s jedným z najvýznamnejších cirkevných archívov (Trnavskej arcidiecézy), s knižnicami (napr. SAV, Jasovský kláštor), múzeami (napr. Múzeum mesta Bratislavy, Stredoslovenské múzeum v Banskej Bystrici, Východoslovenské múzeum v Košiciach) ale aj galériami (spolupráca so Slovenskou národnou galériou a Galériou mesta Bratislavy). Časť z týchto inštitúcií bola a je ochotná platiť za možnosť prezentovať svoje zbierky cez portál PamMap. Portál je teda úspešnou praktickou aplikáciou, ktorá vďaka spomínaným ziskom dokáže zabezpečiť svoju dlhodobú udržateľnosť, ba podľa výšky ziskov ostane nielen na bežnú údržbu ale aj na rozvoj a modernizáciu systému. O produkt prejavili záujem viaceré slovenské mestá a obce (napr. Nitra, Holice, Dunajská Lužná) ale aj súkromné konzorciá (napr. karpatskí Nemci z oblasti Hauerlandu, huncokári z Malých Karpát, Spolok priateľov Turzovky, spišskí Nemci, dedinky spod Zobora a.i.). Najdôležitejším výsledkom fungovania jednotného portálu je však otvorenie portálu zdarma súkromným zberateľom a rodinám - na portáli je už teraz vyše 21.000 jednotiek zo súkromných zbierok. To nemá žiaden iný portál na Slovensku a aj v Európe ide o jednu z najväčších zbierok súkromných materiálov. Ide najmä o rodiny starých Prešpurákov - často roztrúsené po svete (najmä v nemecky hovoriacich krajinách, pričom k nim patria také významné zbierky ako Hoferovcov (najvýznamnejší medzivojnový fotograf BA), Grünebergovcov (okolo r. 1900 najväčšia kefová fabrika v celom Rakúsko-Uhorsku), Prügerovcov (vlastnili špičkový hotel Carlton), Kühmayer (majitelia továrne na epolety), Berlinovcov (vlastnili známu kaviareň Berlin), Edlovcov (významné elity mesta spreď 1900 ako mešťanosta) a i. Portál má mesačne od 2 do 10 tisíc(!) individuálnych užívateľov. Po dopracovaní ďalších lokalít má potenciál byť naozaj spoločným pamäťovým portálom pre slovenské lokality. Druhý aplikovaný výstup - DIGITÁLNY HISTORICKÝ ATLAS MIEST Slovenska bol vytvorený až v závere projektu, nebol preto ešte veľmi promovaný, no má potenciál podobný portálu PamMap = je to platforma, ktorá je otvorená a v GIS prostredí zobrazuje archeologické či historické dáta s presnosťou na centimetre. Lokalizácia môže byť pritom neustále zlepšovaná a nové body záujmu môžu byť neustále pridávané či menené, informácie k nim dopĺňané alebo precizované. Kým pred financovaním projektu bolo Slovensko prázdnu plochu na európskej mape historických atlasov miest ako jedného z 2 hlavných výstupov urbánnohistorických výstupov (popri veľkých syntetických monografiách), tak od roku 2021 má Slovensko jeden z najmodernejších systémov sprístupňujúcich kartograficky znázornené dáta k urbánnemu vývoju svojich lokalít. Tento druhý produkt nebude zrejme tak komerčne zaujímavý ako portál PamMap.sk, no najvýznamnejšia je jeho medzinárodná prestíž a vedecká hodnota a keďže je otvorený aj pre ďalšie slovenské mestá zdarma (a ponúka medzinárodné štandardy gratis) tak veríme, že bude postupne centralizovať open-research v oblasti historických výskumov našich miest na jednom mieste.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v slovenskom jazyku (max. 20 riadkov)

Cieľom projektu bolo vytvorenie na Slovensku jedinečnej platformy pre dejiny miest - KOMPLEXNÉHO PAMÄŤOVÉHO PORTÁLU - primárne pre mesto Bratislava a Košice. Portál sa podarilo vytvoriť (www.PamMap.sk), technicky zdokonaľiť a naplniť desiatkami tisíc jednotiek. Namiesto 2 miest (BA a KE) sme urobili subportál aj pre Banskú Bystricu a pilotne aj pre 2 menšie lokality s tým, že v registri je okolo 400 ďalších lokalít. Portál funguje podľa zámeru = spája databázu digitalizovaných prameňov (spolu cca. 90.000 digitálnych záberov predmetov, písomností, obrazových prameňov, audio/video) s encyklopedickými heslami (vyše 3500 ks) a kartografickým vyhľadávaním (niekoľko desiatok tisíc georeferencovaných jednotiek). Chceli sme mať aspoň 20.000 jednotiek zo súkromných zdrojov, čo sa podarilo prekročiť (21.500) - tieto jednotky predstavujú z hľadiska heuristiky a archivovania historických informácií najcennejšiu časť portálu. Nachádzajú sa tam digitalizáty písomností a obrazového materiálu, aké nemajú ani niektoré prestížne SK múzeá či archívy. Portál má v niektorých mesiacoch až 10.000 individuálnych užívateľov, čo je dôkazom, že nová forma výstupu oslovila nielen odbornú ale aj laickú verejnosť. Portál umožňuje lokálne presné

vyhľadávanie nielen na úrovni mesta, ale aj mestskej časti, ulice - dokonca konkrétneho domu (v niektorých prípadoch je možné pozrieť si majiteľov a obyvateľov domu od 14. stor. do pol. 20. stor.). Je komerčne zaujímavou aplikáciou, za ktorú sú ochotné samosprávy zaplatiť, vďaka tomu bude projekt trvalo udržateľný /// Druhým hlavným cieľom bolo vytvoriť digitálny HISTORICKÝ ATLAS MIEST SLOVENSKA. Ide o jeden z 2 hlavných produktov historiografie miest. Slovensko (ako jedna z posledných krajín EÚ) nemalo pred vznikom projektu takýto produkt. Teraz má jeden z najmodernejších portálov - na rozdiel od väčšiny starších atlasových projektov, ktorých výstupy boli tlačené alebo online prístupné ako finalizované e-dokumenty, je slovenský projekt už od počiatku otvoreným dielom na GIS základe, sprístupňuje komplexnú informáciu od archeologicky doloženého predurbánneho osídlenia až po moderné urbanistické zmeny 20. storočia. Portál <https://towns.sk/> ponúka medzinárodný štandard, ale aj ďalšie funkcie a hlavne môže byť kedykoľvek dopĺňaný a aktualizovaný. /// Vďaka 2 medzinárodným WORKSHOPOM sme oba výstupy spropagovali v strednej Európe (na začiatku projektu išlo o vznik štandardnej metodiky, na konci o doladenie výstupov a propagáciu v priestore CZ, AT, SK, HU). /// Sprievodnými výstupmi projektu boli aj VEDECKÉ PUBLIKÁCIE. Napriek relatívne malým tímom (publikovaniu sa reálne venovalo +/- 6-7 ľudí) vzniklo 5 prác monografického charakteru (z toho 2 topografie centra Bratislavy, 1 urbanistická syntéza vývoja miest) ako aj množstvo štúdií v indexovaných časopisoch doma aj v zahraničí resp. v iných časopisoch a zborníkoch – nadštandardný medzinárodný impakt projektu ilustruje aj fakt, že publikácie už počas týchto 4 rokov vyšli až v 8 štátoch EÚ (SK, CZ, PL, HU, AT, BRD, CH, IT). /// Projekt, jeho výskumy a výsledky bol prezentovaný aj na medzinárodných KONFERENCIÁCH - napr. na medzinárodnom kongrese urbánnych historikov (CIHV) vystúpil zástupca Slovenska vôbec prvý raz. /// V rámci projektu dostalo ŠKOLENIE na 2 univerzitách niekoľko doktorandov z 3 krajín a vyše 200 študentov nižších stupňov, ktorí navštevovali kurzy orientované na dejiny miest s fokusom na historickej topografii. Práve v tejto téme projekt významne posunul Slovensko na európsku úroveň.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v anglickom jazyku (max. 20 riadkov)

The aim of the project was to create a unique platform for the urban history in Slovakia - COMPREHENSIVE MEMORY PORTAL - primarily intended for Bratislava and Košice. During the project, a specialised portal (www.PamMap.sk) was technically improved, and filled with tens of thousands of units. In addition to this we have gradually expanded the scope and created, besides the 2 intended cities a sub-portal for the city of Banská Bystrica as well as for 2 smaller settlements too. But the register contains about 400 other localities. The portal is working as an interconnection of a digitized historical sources database (a total of approx. 90,000 digital images of objects, documents, images, audio/video) with encyclopaedic references (more than 3,500) and possibility of cartographic searching (tens of thousands of georeferenced units). We planned to reach at least 20,000 units from private sources which we exceed in fact (21,500). These units are the most valuable part of the portal - even prestigious Slovak museums and archives do not preserve in their collections some of those digitized documents. The website listed up to 10,000 individual visitors in some of the monitored months, which proofs the attractiveness of this new form of output for the public. The portal allows accurate search not only at the level of the city, but also within the selected street and even a specific house (in some instances it is possible to see the owners and residents of the house from the 14th C. up to the middle of the 20th C.). It is becoming also a commercially interesting application for which local governments is willing to pay. Due to this circumstance the project becomes sustainable in the future. /// The second main goal of the project was to create a digital HISTORICAL TOWNS ATLAS OF SLOVAKIA. A commented atlas of such kind is one of 2 main classic products of the contemporary European urban historiography. Prior to our project, Slovakia (as one of the last remaining EU countries) did not have such a product. Nowadays Slovakia has one of the most advanced historical towns atlases in Europe. Unlike the European atlas projects of older date, whose outputs were printed or accessible online as finalized e-documents, the Slovak project is based on digital environment and GIS. This allows to provide a comprehensive information from archaeologically documented pre-urban settlement to modern urban changes of the 20th century. The website <https://towns.sk/> meets international standards, moreover, it offers other functions and, most importantly, can be

updated at any time. /// We promoted our outputs to Central European specialists on two WORKSHOPS (1th - dedicated to the set of methodology standards, 2nd - to harmonizing the outputs and their promotion in the area of CE). /// Numerous published SCIENTIFIC PUBLICATIONS have resulted from the project. Despite relatively small teams (+/- 6-7 people active in publishing) 5 works of monographic character were prepared (of which 2 topography works on the centre of Bratislava and 1 urban synthesis to selected Slovak cities), as well as a number of studies in indexed journals + other periodicals and proceedings at home and abroad. The above-standard international publishing impact of the project may be illustrated by the fact that publications have already been published in up to 8 EU countries during the last 4 years (SK, CZ, PL, HU, AT, BRD, CH, IT). /// The aims, research topics and results of the project were presented at international CONFERENCES too (e.g. for the first time in history a representative of Slovakia spoke at the International Congress of Urban Historians - CIHV). /// Several doctoral students from 3 countries and more than 200 lower level students attending courses focused on urban history participated on TRAINING at 2 universities within this project. It is especially the field of historical topography in which the finished project has significantly moved Slovakia to the European level.